

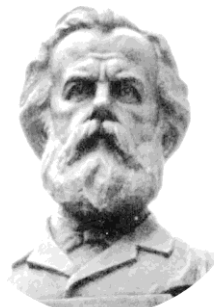
DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2022.32>

ISSN 2411-1287

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Серія 22

Політичні науки
та методика викладання
соціально-політичних дисциплін

Випуск 32

Київ
Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова
2022

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2022.32.10>

УДК 378. 016 [316+32]

Людмила Валюх,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук,

Рівненський державний гуманітарний університет

ORCID: 0000-0002-0212-5400; EMAIL: lydmullav@gmail.com

Олександр Постельжук,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук

ORCID: 0000-0002-7123-7908; EMAIL: olexandr1506@gmail.com

Галина Невинна,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук

ORCID: 0000-0003-3832-6690; EMAIL: nevyinna1@gmail.com

Роман Михальчук,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри всесвітньої історії

ORCID: 0000-0001-9313-4830; EMAIL: r.mykhalchuk@ukr.net

**«МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»: СПЕЦИФІКА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ**

У статті проаналізована специфіка викладання навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія». З'ясовано, що майбутній викладач соціально-політичних дисциплін повинен оволодіти професійними компетентностями викладання у вищій школі, методикою підготовки і проведення навчальних занять з урахуванням закономірностей педагогічної та психологічної науки, вимог дидактики і власних наукових інтересів у контексті обраного фаху. Ключовим у викладанні дисципліни визначено виявлення закономірностей організації вивчення соціально-політичних дисциплін, а також зв'язок навчального матеріалу з політичною практикою сьогодення, позаяк він є важливим і суттєвим чинником закріплення та систематизації знань майбутнього політолога. Обґрунтовано, що для підвищення якості викладання соціально-політичних дисциплін й розвитку компетентності у майбутніх магістрів-політологів необхідно застосовувати професійно-орієнтовані методи навчання в ситуаціях, наближених до професійної реальності, а також практикувати використання інноваційних активних й інтерактивних методів викладання на основі комбінаторного підходу. Проаналізовано особливості проведення лекційних і практичних занять: усі завдання з різних тем корелюються з раніше виконаними роботами й доповнюють їх; більша частина завдань виконується в малих групах; передбачається обов'язкова презентація результатів досліджуваної проблематики з використанням творчого підходу.

Ключові слова: методика викладання соціально-політичних дисциплін, здобувачі освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти, комбінаторний підхід, традиційні, інноваційні активні й інтерактивні методи навчання.

Вступ. Сучасна система вищої освіти України, яка у контексті державної політики має інтегруватися в єдиний європейський простір вищої освіти, спрямована на виховання освіченого критично мислячого та соціально активного громадянина. Водночас, інтеграція України до єдиного освітнього європейського простору зумовлює необхідність якісної підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних здійснювати високотехнологічний та інноваційний розвиток України в умовах повоєнної відбудови; до самореалізації й

саморозвитку особистості як вищої цінності. Такі вимоги соціального замовлення вимагають пошуку й застосування ефективних методів активізації пізнавальної діяльності здобувачів при викладанні навчальних дисциплін, у тому числі й на спеціальності 052 «Політологія».

Упродовж останніх років спостерігається динамічний розвиток політології і як науки, і як професії. Спеціальність 052 «Політологія» передбачає широкий спектр можливостей для професійної самореалізації особистості. Випускники освітньо-професійної програми магістра (далі – ОПП) цієї спеціальності можуть працювати як у сферах, безпосередньо пов'язаних з політикою (організація виборчих кампаній, партійна діяльність, політичне консультування тощо), так і дотичних до політики (журналістика, робота в громадських організаціях, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування). Окремим вектором професійної реалізації випускників магістратури є робота в закладах вищої освіти, у науково-дослідних інститутах, експертно-аналітичних центрах й т. п. У фокусі ОПП – здобуття фахових компетентностей політолога, викладача соціально-політичних курсів на основі компетентнісного та проектного підходів підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Магістратура є першим етапом професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Саме навчання в магістратурі є важливим етапом професійного становлення та розвитку майбутнього викладача, оскільки під час навчання він готується до викладацької діяльності. Відповідні для цієї діяльності компетентності магістранти здобудуть під час вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» й під час проходження асистентської практики у закладах освіти. Відтак, викладання обов'язкового компоненту ОПП – навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» набуває особливо важливого значення у фаховій підготовці майбутнього магістра політології.

Мета та завдання статті полягають у визначенні особливостей викладання навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» майбутнім магістрам політології, викладачам соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання підготовки магістрів у закладах вищої освіти в останні роки були предметом вивчення Л. Загородньої (2019); В. Кравченко (2017); Н. Мачинської (2012); Г. П'ятакової (2020). Проблеми викладання навчальних дисциплін на другому (магістерському) рівні вищої освіти стали предметом аналізу в публікаціях Н. Батечко (2013); О. Цюняк (2019). Загальні основи викладання соціально-політичних дисциплін викладені І. Ломакою (2016); О. Михайличенком (2011); П. Шляхтуном (2011). Водночас визначення й аналіз специфіки викладання навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» наразі системно не здійснені, тому це питання потребує окремого вивчення. **Методами** дослідження є аналіз, синтез, узагальнення, а також аналіз нормативно-правової бази, що регулює питання стандарту до вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія».

Результати та дискусії. Відповідно до Стандарту вищої освіти України з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія» (затверджений та введений в дію Наказом МОН України від 18.03.2021 р. № 329) (Про затвердження стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», 2020) у Рівненському державному гуманітарному університеті розроблено освітньо-професійну програму підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за цією спеціальністю (Освітньо-професійна програма «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», 2021). Згідно зі Стандартом та ОПП однією зі спеціальних компетентностей є «спроможність здійснювати фахову педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти», а результатом навчання, відтак, має стати здійснення «управління складною діяльністю у сфері політики,

політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності» (Про затвердження стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», 2020; Освітньо-професійна програма «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», 2021).

Серед обов'язкових компонент ОПП є навчальна дисципліна «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти», на вивчення якої передбачено 4 кредити (120 год.), з яких 50 год. відводиться на аудиторні заняття (28 год. лекції, 22 год. практичні), 70 год. на самостійну роботу. Вивчення дисципліни завершується екзаменом. У робочій програмі навчальної дисципліни метою курсу визначена «підготовка магістрантів до проходження асистентської практики і майбутньої професійної діяльності – викладання соціально-політичних курсів – у вищій школі» (Робоча програма навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти», 2021).

Навчаючись у магістратурі, майбутній викладач соціально-політичних дисциплін повинен оволодіти професійними вміннями та навичками викладання у вищій школі, методикою підготовки і проведення навчальних занять у закладах різних типів з урахуванням закономірностей педагогічної та психологічної науки, вимог дидактики і власних наукових інтересів у контексті обраного фаху. Успішне засвоєння магістрантом у попередніх семестрах основних понять педагогіки і психології вищої школи, сутності процесу освіти у вищій школі, сучасних підходів до моделювання педагогічної діяльності, форм організації освітнього процесу, педагогічного проектування та педагогічних технологій, особливостей розвитку особистості та її професійного становлення сприяють поглибленню педагогічної, психологічної, методичної, дослідницької, соціально-комунікативної компетенцій, удосконаленню вмінь викладати обрану навчальну дисципліну у закладах вищої освіти.

У зв'язку зі зазначеним вище, акцентуємо увагу на окремих актуальних питаннях щодо методики викладання соціально-політичних дисциплін. Насамперед, зауважимо, що під методикою викладання будь-якої навчальної дисципліни нерідко розуміють систему науково обґрунтованих педагогічних впливів, що допомагають здобувачам засвоїти відповідний навчальний предмет. У сучасній методиці необхідно комплексно враховувати вимоги, зумовлені цілями, що стоять загалом перед системою професійної підготовки політолога, змістом конкретного навчального курсу, специфікою студентського контингенту, можливостями часу й матеріальної бази закладу вищої освіти, а також психолого-педагогічними закономірностями професійної підготовки, встановленими в сучасних академічних дослідженнях.

Важливим у викладанні дисципліни вважаємо виявлення закономірностей організації вивчення соціально-політичних дисциплін, а також зв'язок навчального матеріалу з політичною практикою сьогодення. Такий зв'язок теоретичних положень і повсякденної політичної практики є важливим й суттєвим чинником закріплення та систематизації знань майбутнього політолога. При цьому важливим також є розуміння того, що політолог – не політик; позиція політолога – це насамперед позиція експерта, який може об'єктивно проаналізувати позиції різних політиків, при цьому привселюдно не демонструючи своєї особистої позиції; позиція викладача соціально-політичних дисциплін – це кореспондування політології з педагогікою, психологією та методикою.

Позаяк навчальна дисципліна «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» як навчальний предмет носить теоретико-практичний характер, то запорукою її ефективного вивчення є тісний взаємозв'язок і єдність інтересів викладача та здобувачів. При викладанні навчальної дисципліни вважаємо за недоцільне використовувати традиційні репродуктивні методи освіти, за яких викладач говорить, а здобувач освіти слухає, записує, відтворює. Підготовка майбутніх викладачів соціально-політичних дисциплін буде набагато ефективнішою, коли викладач застосує не лише традиційні, але й

інноваційні активні й інтерактивні методи. Вважаємо, що навіть традиційні форми при викладанні необхідно урізноманітнити введенням комбінаторного підходу до інновацій, як-то: введення ілюстративного матеріалу, нетрадиційне місце проведення, нетрадиційне розміщення здобувачів в аудиторії і т. п. Комбінаторний підхід до інновацій передбачає спільну творчість викладача та здобувача, діалог, групові дискусії, самодіагностику, рольові ігри, тренінги і т. п. (Пометун та Пироженко, 2002). Вибір і комбінація методик викладання спрямовані на ознайомлення магістрантів із інтерактивними методиками за допомогою їхнього занурення в якості «учнів» у процес вивчення окремих тем політологічної спрямованості.

Вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» розпочинаємо зі з'ясування очікуваних магістрантами результатів, які на першому занятті оформлюються ними окремими анонімними записками. На заключному занятті проводиться аналіз досягнення (або не досягнення) очікуваних результатів, коментуються причини, надаються рекомендації.

На нашу думку, за умов комбінаторного підходу така традиційна форма навчання у закладі вищої освіти як лекція містить значний потенціал для досягнення поставленої мети. Особливо це стосується таких типів лекцій, як: лекція-бесіда або діалог з аудиторією (базується на активному залученні здобувачів до освітнього процесу через використання бесіди або «мозкового штурму»); лекція-дискусія (передбачає вільний обмін думками викладача та здобувачів); лекція з аналізом конкретних ситуацій (у ній в процесі викладання матеріалу використовуються конкретні приклади, які обговорюються); проблемна лекція (моделює протиріччя реального життя через їх вираження у теоретичних концепціях); «лекція вдвох» (взаємодія і співпраця двох лекторів на основі проблемної подачі освітнього матеріалу); лекція-прес-конференція (її зміст оформлено у запитальній формі за запитам здобувачів зі залученням декількох викладачів); «лекція-провокація» (із використанням методу «живої ситуації», формує вміння оперативно аналізувати, орієнтуватись у запропонованому матеріалі й оцінювати його).

Засвоєння теоретичних знань та формування практичних умінь у процесі магістерської підготовки майбутніх викладачів соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти забезпечується методами роботи, які розвивають критичне мислення, формують практичні вміння та досвід творчої діяльності, як-то: дискусія; методи контекстного навчання, практико-орієнтоване навчання, методи інтерактивного навчання; міні-тренінги; портфоліо, кейс-метод, презентації та ін.

Ефективним є застосування імітаційних ігрових технологій, адже під час їх проведення забезпечується реалізація принаймні трьох важливих завдань професійної підготовки майбутніх викладачів соціально-політичних дисциплін: оптимізація креативного мислення; розвиток професійних умінь; моделювання практичної професійної діяльності. Імітаційні ігрові технології сприяють формуванню в здобувачів цілісного уявлення про майбутню професію, набуттю професійного й соціального досвіду, удосконаленню пізнавальної мотивації. Магістранти на практичних заняттях зі задоволенням грають в «інтелектуальний футбол», «інтелектуальний марафон», «акваріум» й ін. Такі ігри дають здобувачам змогу ознайомитися із зазначеними методиками, при координуючій ролі викладача усвідомити методичні, психолого-педагогічні й технологічні особливості їх проведення.

Наприклад, досить відомою є методика «Акваріум», що використовується нами у контексті вивчення дисципліни «Актуальні проблеми сучасної міжнародної політики». Група ділиться на дві підгрупи. Одна підгрупа в центрі аудиторії (розсідається у внутрішнє коло) обговорює актуальну проблему (наприклад, проблема боротьби з транснаціональними злочинами). Друга підгрупа розсідається за спинами учасників першої підгрупи (зовнішнє коло). Завдання другої підгрупи – спостерігати за ходом обговорення заявленої теми першою підгрупою. Опісля чого друга підгрупа коментує хід обговорення, висловлені докази, механізми аргументації. Наприкінці заняття викладач підводить підсумок. Практика

проведення занять за цією методикою показала, що атмосфера внутрішнього кола змінювалася від скутості й сором'язливості на початку гри до розкнутості й захоплення в кінці. Причому друга підгрупа (зовнішнє коло) на певному етапі намагається активно включитися у процес обговорення проблем.

Ефективною у межах викладання курсу є ділова гра «Прес-конференція», адже в її проведенні залучається уся група здобувачів; методика дозволяє широко розглянути тему, вивчити різні її аспекти. Методика формує вміння працювати в колективі, приймати рішення; проявляти творчі здібності й логічне мислення. Використання цієї методики дає змогу вирішувати класичні завдання, виконувати інші види робіт: складати таблиці, готувати презентації, писати есе, робити аналітичні звіти й т. п.

Необхідно зазначити, що наступність методик і наскрізний характер тем – найважливіша складова ефективного викладання «Методики викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» в магістратурі. Приміром, з теми «Методика підготовки та проведення лекцій із соціально-політичних дисциплін» після вивчення теоретичних основ на лекційному занятті проводиться блок практичних занять із викладачем, спрямованих на вивчення практичних аспектів теми, і самостійна робота магістрантів. Зокрема, магістрантам дається завдання підготувати методичну розробку (план) до лекції на задану тему, згодом вони готують інтерактивний супровід заняття, виробляють й обґрунтовують критерії зовнішнього оцінювання лекції. Наступний етап – викладач демонструє «показовий» фрагмент лекції з однієї зі соціально-політичних дисциплін із наступним її обговоренням у відповідності з тими критеріями, які були вироблені самими ж магістрантами. У межах підсумкового етапу здобувач освіти читає фрагмент пробної лекції з відповідної теми з наступним обговоренням магістрантами. Необхідно зазначити, що за подібною схемою вивчається тема «Методика підготовки та проведення практичних та семінарських занять із соціально-політичних дисциплін», причому тема, за якою магістрантами проводяться пробні лекційне й практичне заняття, є наскрізною.

Доцільно акцентувати увагу на ефективності ще одного інтерактивного методу – методу конкретних ситуацій або «кейс-методу» (від англ. «case study»). Вважаємо, що доцільність застосування «кейс-методу» у підготовці майбутніх викладачів соціально-політичних дисциплін можна пояснити насамперед тим, що в ньому закладений значний потенціал для формування професійних умінь вирішення проблемних ситуацій, готовності оперативно приймати оптимальні рішення в подібних випадках у реальному житті (Пошетун, 2021). «Кейс-метод» тісно пов'язаний з реальною дійсністю, життєвим досвідом, оскільки відображає конкретну ситуацію, що вимагає прийняття невідкладних рішень. Велика перевага методу полягає в можливості майбутнього фахівця відстоювати свою думку та власну позицію, у сприянні розвитку критичного мислення, формуванні навичок прийняття важливих рішень щодо вирішення професійних проблем, вихованні почуття відповідальності. «Кейс» мотивує до відповідної поведінки у разі виникнення аналогічної ситуації у подальшій професійній діяльності (Сидоренко та Чуба, 2011). Застосування кейс-методу передбачає наявність написаного викладачем «кейсу», тобто опису реальної ситуації, яку потрібно розв'язати під час заняття. Основним інструментом методу є аналіз ситуації здобувачами. Типовий кейс – це розповідь про реальну ситуацію, приміром, на занятті в академічній групі, що може виникнути у викладача і вимагає прийняття відповідного рішення. Для більш ефективного засвоєння знань, метод case study доцільно використовувати при вивченні тем із навчальної дисципліни «Соціальна політика».

Головною умовою успішності ситуативної методики при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін є створення сприятливої невимушеної атмосфери в ході інформативної взаємодії. Завдання «кейсу» полягає у формуванні вмінь знаходити вихід зі складних ситуацій, у формуванні навичок діяльності у певній ситуації (Сидоренко та Чуба, 2011). Водночас, необхідно відзначити, що проаналізовані методики упродовж апробації удосконалюються, доповнюються й видозмінюються. Що ж стосується доцільності вибору конкретної методики, то це залежить від специфіки навчальної дисципліни та її змісту.

У динамічних умовах професійних реалій сучасний викладач вищої школи повинен мати сформовані на належному рівні *soft skills* (уміння взаємодіяти у нестандартних ситуаціях, працювати з різними джерелами інформації, обирати ефективні способи поведінки в конкурентному середовищі, бути здатним до самоосвіти, самовдосконалення, розвитку професійної майстерності). Це відтак актуалізує необхідність опанування майбутніми магістрами методиками самоосвіти, самовдосконалення, самовиховання, що визначає важливість активізації самостійної роботи. З метою організації цього виду навчальних занять викладачеві необхідно в першу чергу визначити й конкретизувати вимоги до видів і змісту самостійної роботи.

Висновки. Отже, нами розглянута специфіка викладання навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія». З'ясовано, що майбутній викладач соціально-політичних дисциплін повинен оволодіти професійними уміннями та навичками викладання у вищій школі, методикою підготовки і проведення навчальних занять у закладах різних типів із урахуванням закономірностей педагогічної та психологічної науки, вимог дидактики й власних наукових інтересів у контексті обраного фаху. Водночас, першочерговим у викладанні дисципліни визначено виявлення закономірностей організації вивчення соціально-політичних дисциплін, а також зв'язок навчального матеріалу з політичною практикою сьогодення.

Схарактеризовані особливості методик проведення лекційних і практичних занять: по-перше, усі завдання з різних тем корелюються з раніше виконаними завданнями й доповнюють їх; по-друге, більша частина завдань виконується в малих групах; по-третє, передбачається обов'язкова презентація виконаного завдання з використанням творчого підходу до презентації. Відтак, практика викладання навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти» показала, що в процесі виконання завдань від першої до останньої теми відбуваються якісні зміни у підході магістрантів: вони вчаться працювати у групі, чути колег, дискутувати, приходити до спільного висновку, проявляти творчі здібності, системно аналізувати, мислити критично, зрештою, у них з'являються навички публічного виступу, що є дуже важливим для майбутнього політолога. Вважаємо, що для підвищення якості викладання соціально-політичних дисциплін й розвитку компетентності майбутніх магістрів-політологів необхідно застосовувати професійно-орієнтовані методи навчання в ситуаціях, наближених до професійної реальності, а також практикувати різні форми індивідуальної роботи здобувача вищої освіти.

Отже, у кінцевому результаті випускник магістратури спеціальності 052 «Політологія» на початку своєї викладацької діяльності буде мати той портфель освітніх методик, які він засвоїть у процесі навчання, зокрема, під час вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти». Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у більш ґрунтовному аналізі специфіки самостійної роботи здобувачів з обов'язкових дисциплін та проходженні виробничої практики (в політичних партіях, громадських організаціях, органах державної влади й місцевого самоврядування) та асистентської практики – в закладах вищої освіти.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Загородня, Л. (2019). Підготовка магістрів для дошкільної галузі в зарубіжних країнах. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. Випуск № 4.2019. 29–36.
2. Кравченко, В. (2017). *Теоретичні і методичні засади модернізації професійної підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури* [Дис... докт. політ. Наук, Класич. приват. ун-т.].

3. Мачинська, Н. (2012). Формування змісту педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. Вип. 17. 198–205.
4. П'ятакова, Г. (2020). *Підготовка магістрів-філологів в університетах країн Вишеградської групи: виклики, традиції, досвід*. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.
5. Батечко, Н. (2013). Сучасні підходи до формування змісту підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Педагогічний процес: теорія і практика*. № 4, 5–20.
6. Цюняк, О. (2019) Організація самостійної роботи майбутніх магістрів початкової освіти у процесі професійної підготовки до інноваційної діяльності. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*. № 25, 269–275.
7. Ломака, І. (2016). *Методика викладання соціально-політичних дисциплін: навчально-методичний посібник для студентів Факультету історії, політології та міжнародних відносин. Галузь знань – 05 «соціальні поведінкові науки». Напрямок підготовки – 052 «політологія»*. Івано-Франківськ.
8. Михайличенко, О. (2011). *Суспільно-політичні та гуманітарні науки: теорія, історія та методика навчання*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка.
9. Шляхтун, П. (2011). *Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін*. Київ : ВЦ «Академія».
10. Міністерство освіти і науки України. (2021) Наказ Про затвердження стандарту вищої освіти України за спеціальністю 052 «Політологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. № 329 <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>.
11. *Освітньо-професійна програма «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»* (2021) https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/osv_prog_mag_052_polit_2021.pdf.
12. *Робоча програма навчальної дисципліни «Методика викладання соціально-політичних дисциплін у закладах вищої освіти»*. (2021). Рівне.
13. Пометун, О. та Пироженко, Л. (2002). *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід*. Київ : А.П.Н.
14. Пометун, О. (2021). Ситуаційний метод навчання. *Енциклопедія освіти*. Київ : Юрінком Інтер.
15. Сидоренко, О. та Чуба, В. (2011). *Ситуаційна методика навчання: теорія і практика*. Київ : Центр інновацій та розвитку.

REFERENCES:

1. Zahorodnia, L. (2019). Pidhotovka mahistriv dlia doshkilnoi haluzi v zarubizhnykh krainakh. [Master's training for the preschool industry in foreign countries]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriya «Pedagogichni nauky»*. Vypusk № 4. 2019. 29–36. [in Ukrainian].
2. Kravchenko, V. (2017). *Teoretychni i metodychni zasady modernizatsii profesiinoi pidhotovky vykladachiv vyshchoi shkoly v umovakh mahistratury* [Theoretical and methodical principles of modernization of professional training of higher school teachers in conditions of master's degree]. [Dys... dokt. polit. Nauk, Klasych. pryvat. un-t.]. [in Ukrainian].
3. Machynska, N. (2012). *Formuvannia zmistu pedahohichnoi osvity mahistrantiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv nepedahohichnoho profilu*. [Formation of the content of pedagogical education of master's students of higher educational institutions of a non-pedagogical profile]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky*. Vyp. 17. 198–205. [in Ukrainian].
4. P'iatakova, H. (2020). *Pidhotovka mahistriv-filolohiv v universytetakh krain Vyshehradskoi hrupy: vyklyky, tradytsii, dosvid*. [Training of masters of philology in universities of Visegrad

- countries: challenges, traditions, experience]. Lviv : Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian].
5. Batechko, N. (2013). *Suchasni pidkhody do formuvannya zmistu pidhotovky maibutnikh vykladachiv vyshchoi shkoly v umovakh mahistratury*. [Modern approaches to the formation of the content of the training of future teachers of a higher school in the conditions of the master's degree]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka*. № 4, 5–20. [in Ukrainian].
6. Tsiuniak, O. (2019) P. *Orhanizatsiia samostiinoi roboty maibutnikh mahistriv pochatkovoї osvity u protsesi profesiinoї pidhotovky do innovatsiinoї diialnosti*. [Organization of independent work of future masters of primary education in the process of professional training for innovative activities]. *Naukovyi zbirnyk «Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka»*. № 25, 269–275. [in Ukrainian].
7. Lomaka, I. (2016). *Metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv Fakultetu istorii, politolohii ta mizhnarodnykh vidnosyn. Haluz znan – 05 «sotsialni povedinkovi nauky». Napriam pidhotovky – 052 «politolohiia»*. [Methodology of teaching socio-political disciplines: educational and methodological manual for students of the Faculty of History, Political Science and International Relations]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
8. Mykhailychenko, O. (2011). *Suspilno-politychni ta humanitarni nauky: teoriia, istoriia ta metodyka navchannia*. [Socio-political and humanitarian sciences: theory, history and teaching methods]. Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka. [in Ukrainian].
9. Shliakhtun, P. (2011). *Metodyka vykladannia sotsialno-humanitarnykh dystsyplin*. [Methods of teaching social and humanitarian disciplines]. Kyiv : VTs «Akademiia». [in Ukrainian].
10. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2021) *Nakaz Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity Ukrainy za spetsialnistiu 052 «Politolohiia» dlia drugoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity*. [Ministry of Education and Science of Ukraine. (2021) Order on the approval of the standard of higher education of Ukraine in specialty 052 "Political science" for the second (master's) level of higher education]. № 329 <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-os>. [in Ukrainian].
11. *Osvitno-profesiina prohrama «Politolohiia» drugoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 052 «Politolohiia» haluzi znan 05 «Sotsialni ta povedinkovi nauky»* [Educational and professional program «Political science» of the second (master's) level of higher education in specialty 052 «Political science» field of knowledge 05 «Social and behavioral sciences»]. (2021) https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/osv_prog_mag_052_polit_2021.pdf [in Ukrainian].
12. *Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin u zakladakh vyshchoi osvity»*. [Working program of the educational discipline «Methodology of teaching socio-political disciplines in institutions of higher education»]. (2021). Rivne.
13. Pometun, O. & Pyrozhenko, L. (2002). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia: teoriia, praktyka, dosvid*. [Interactive learning technologies: theory, practice, experience]. Kyiv : A.P.N. [in Ukrainian].
14. Pometun, O. (2021). *Sytuatsiyni metod navchannia*. [Situational teaching method]. *Entsyklopediia osvity*. Kyiv : Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
15. Sydorenko, O. ta Chuba, V. (2011). *Sytuatsiina metodyka navchannia: teoriia i praktyka. [Situational teaching method: theory and practice]*. Kyiv : Tsentr innovatsii ta rozvytku. [in Ukrainian].

Liudmyla Valiukh,*PhD., associate professor of the Department of Political Sciences
of Rivne State University of Humanities***Oleksandr Postelzhuk,***PhD., associate professor of the Department of Political Sciences***Halyna Nevyinna,***PhD., associate professor of the Department of Political Sciences***Roman Mykhalchuk***PhD., associate professor of the Department of Political Sciences****Specifics Of Teaching The Academic Discipline «Methods Of Teaching Socio-Political
Disciplines In Higher Education Institutions»***

The article analyzes the specifics of teaching the academic discipline «Methods of teaching socio-political disciplines in higher education institutions» at the second (master's) level of higher education in the specialty 052 «Political Science». The research proved that the future lecturer of socio-political disciplines must master the professional competences of teaching in higher education, the methodology of preparation and conducting of educational classes taking into account the achievements of pedagogical and psychological science, the requirements of didactics and own scientific interests in the context of the chosen profession.

The key role in teaching the discipline plays the identification of regularities in the organization of the study of socio-political disciplines, as well as the connection of the educational material with the political practice of today, since it is an important and essential factor in consolidating and systematizing the knowledge of a future political scientist. The research substantiated that in order to improve the quality of teaching socio-political disciplines and develop competence among political science master degree students, it is necessary to apply professionally oriented teaching methods in situations close to the professional reality, as well as to practice the use of innovative active and interactive teaching methods based on the combinatorial approach.

The research analyzed the peculiarities of conducting lectures and practical classes: all tasks on various topics are correlated with the previously completed assignments and complement them; most tasks are performed in small groups; the tasks assume a mandatory presentation of the results of the researched issues using a creative approach.

Keywords: *methods of teaching socio-political disciplines, students of the second (master's) level of higher education, combinatorial approach, traditional, innovative active and interactive methods of teaching.*

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2022.32.11>

УДК 323.1(477.83)

Ольга Волянчук,*кандидат політичних наук., доцент, доцентка кафедри політичних наук,**Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова**ORCID: 0000-0002-1606-7416; EMAIL: volyanyuk@ukr.net***ЕТНОПОЛІТИКА: ПРАКТИЧНІ ЗНАННЯ ДЛЯ РЕАЛЬНОГО СВІТУ**

Знання про етнічність слугували, а часто й формувались на користь конкретних політичних інтересів, як частина політичних стратегій, передвиборних програм і навіть воєн. У статті осмислюється цінність таких знань для політологів як конкурентоспроможних гравців сучасного ринку праці. Увазі читача пропонується оглядова стаття, яка передусім ґрунтується на аналізі класичних і сучасних наукових текстів із проблем етнополітики. Контент-аналіз окремих політичних програм, резонансних заяв лідерів думок, як і академічних напрацювань допоміг з'ясувати прикладний зміст проблематики. Звернення до популярних ресурсів дозволило зробити деякі висновки про поширені уявлення і твердження з обраної тематики, відкрити додаткові освітні можливості відповідної дисципліни. Проблематика аналізується за трьома основними напрямками: суб'єктів/об'єктів, цінностей, інструментів. У світлі останніх викликів

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ**Остапенко М.**

КОНСЦІЄНТАЛЬНА ВІЙНА ЯК ЕЛЕМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.....5

Баранівська М.

СТИГМАТИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ

ПОПУЛІСТСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....12

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**Науменко О.**НАСЛІДКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ РЕКРУТУВАННЯ
ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ.....24**Бучинська А.**ЗМІНА ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ:
ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....31**Гаверилук В.**ДОСВІД УРЯДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ АКТУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ У
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ: УРОКИ ДЛЯ УРЯДУ УКРАЇНИ.....42**УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ХХІ СТОЛІТТІ****Іванова Н., Лисенко Ю.**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....50**Меньшеніна А.**ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В СВІТЛІ ВІЙНИ
РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....56**Тараненко Г.**

ТЕОРІЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО МИРУ ДЛЯ АНАЛІЗУ

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....63

Устименко Б.

МОРСЬКА ДОКТРИНА РОСІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА

ПОШИРЕННЯ АГРЕСІЇ У СВІТОВОМУ ОКЕАНІ.....81

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН**Валюх Л., Постельжук О., Невинна Г., Михальчук Р.**

«МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»: СПЕЦИФІКА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ.....91

Волянчук О.

ЕТНОПОЛІТИКА: ПРАКТИЧНІ ЗНАННЯ ДЛЯ РЕАЛЬНОГО СВІТУ.....99

CONTENT

HISTORY AND THEORY OF POLITICAL SCIENCE

Ostapenko M.
CONSCIENTIAL WAR AS AN ELEMENT OF HYBRID WAR5

Baranivska M.
STIGMATIZATION AS A TOOL OF POPULIST POLITICAL DISCOURSE.....12

POLITICAL INSTITUTIONS AND PROCESSES IN UKRAINE AND THE WORLD

Naumenko O.
THE CONSEQUENCES OF THE TRANSFORMATION OF THE ELECTORAL SYSTEM REGARDING RECRUITMENT TO THE POLITICAL-POWER ELITES OF UKRAINE.....24

Buchynska A.
CHANGE OF THE ELECTION LEGISLATION AS AN ELEMENT OF ELECTION TECHNOLOGIES: APPLICATION PRACTICES IN UKRAINE.....31

Havryliuk V.
THE EXPERIENCE OF THE GOVERNMENT OF THE GREAT BRITAIN DURING THE IMPLEMENTATION OF CURRENT TASKS IN THE SOCIAL AND ECONOMIC SPHERE: LESSONS FOR THE GOVERNMENT OF UKRAINE.....42

UKRAINE IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS IN THE 21ST CENTURY

Ivanova N. Lysenko Y.
EUROPEAN INTEGRATION DIRECTION OF UKRAINE'S FOREIGN POLICY AT THE PRESENT STAGE50

Menshenina A.
ECONOMIC SANCTIONS AS A FOREIGN POLICY TOOL IN THE LIGHT OF RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE.....56

Taranenko A.
DEMOCRATIC PEACE THEORY FOR RUSSIA-UKRAINE WAR ANALYSIS.....63

Ustymenko B.
RUSSIA'S MARITIME DOCTRINE AS A PREREQUISITE FOR THE SPREAD OF AGGRESSION IN THE WORLD OCEAN.....81

METHODS OF TEACHING SOCIO-POLITICAL DISCIPLINES

Valiukh L., Postelzhuk O., Nevynna H., Mykhalchuk R.
SPECIFICS OF TEACHING THE ACADEMIC DISCIPLINE «METHODS OF TEACHING SOCIO-POLITICAL DISCIPLINES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS».....91

Volianiuk O.
ETHNOPOLITICS: PRACTICAL KNOWLEDGE FOR THE REAL WORLD.....99